

SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta
Paasitorni, Helsinki

Puhe SAK:n edustajiston kokouksessa 21.11.2019

Arvoisat edustajiston jäsenet, hyvät läsnäolijat!

Elämme mielenkiintoisia aikoja, ystäväiseni. Tämä, aikanaan Aku Ankasta elämään lähtenyt kliseelausahdus sopii tähän hetkeen vallan mainiosti.

Meneillään on totisesti monta mielenkiintoista ja isoa asiaa. Käynnissä on poliittinen murros. Ei pelkästään siksi, että Suomessa Rinteen hallitus on ollut vallassa viitisen kuukautta. Eikä pelkästään siksi, että Euroopan parlamentin vaalien jälkeen Euroopan instituutiot ovat järjestäytymässä uudelleen ja uuden Ursula von der Leyenin komission aloitusta odotetaan. Eikä vain siksi, että britit ehkä lähtevät EU:sta. Vaan myös siksi, että oikeistopopulistinen, nationalistinen aalto pyyhkii niin Suomea kuin Eurooppaakin.

Miten tähän vastaavat perinteiset kansanpuolueet? Miten työväenliike kykenee kirkastamaan sanomaansa tässä ajassa? Ja miten demokratiamme toimintakyky säilyy, kun liikkeellä on kasvavasti voimia, joiden mielestä demokratia ei kykene ratkaisemaan aikamme isoja kysymyksiä – kuten vaikkapa maahanmuuttoa ja ilmastonmuutosta?

Työväenliikkeen ja ay-liikkeen vastaus on ollut työn, toimeentulon, koulutuksen, hoivan ja hoidon kehittäminen ja edistäminen kansallisesti ja Euroopassa. Kapitalismikin on ryhtynyt tekemään itsetutkiskelua kasvavan sosiaalisen eriarvoisuuden ja tiivistyvän poliittisen myllerryksen edessä. Erityisesti Yhdysvalloissa on ryhdytty pohtimaan, ovatko yritykset toimineet oikein ja viisaasti suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja työntekijöihinsä ja ovatko rikkaat sitten kuitenkaan kantaneet omaa vastuutaan hyvän ja kestäväen yhteiskunnan rakentamisesta ja rahoittamisesta.

Talouselähti Financial Times, jota ei nyt työväenlehdiksi voi kutsua, on vaatinut myös kapitalistisen järjestelmän nollaamista.

Lehden päätoimittaja Tony Barberin mukaan finanssikriisiä seuranneiden kymmenen vuoden aikana kapitalistinen järjestelmä on joutunut ahtaalle erityisesti puolustaessaan voittojen ja omistaja-arvon maksimoimista. Barberin mielestä nämä periaatteet ovat hyvää liiketoimintaa, mutta eivät riittäviä. Vapaan markkinatalouden pitkäaikainen turvaaminen vaatii myös sitä, että voiton lisäksi huomioon otetaan muitakin tavoitteita. Yritysten tulee ymmärtää, että se palvelisi niiden omiakin tavoitteita samoin kuin heidän asiakkaidensa ja työntekijöidensä tarpeita.

Samaisen lehden toimittaja Martin Wolf arvioi, millä eri tavoin kieroon kasvanut kapitalismi nykyisin jo vahingoittaa liberaalia demokratiaa. Hänen mukaansa nykyjärjestelmän ongelmia ovat muun muassa vähäinen kilpailu, heikko tuottavuuden kasvu ja erilaiset tavat kiertää verotusta. Me ay-liikkeessä voisimme lisätä tähän listaan myös tuottavuutta heikommin

kehittyneet palkat ja työntekijöiden kollektiivisten järjestelmien, kuten työehtosopimusten, heikentämisen ja romuttamisen.

Viimeisimmän puheenvuoron keskusteluun toi Kehittyneiden maiden talousjärjestö OECD maanantaina julkaistulla raportillaan, jossa muistutetaan ay-järjestäytymisen ja työehtosopimustoiminnan elintärkeästä merkityksestä oikeudenmukaiselle työelämälle.

On mielenkiintoista, että maailmalla rikkaat ja kuuluisat ja heidän sanansaattajansa käyvät tällaista keskustelua. Sen sijaan täällä kotoisessa Suomessa sama joukko koittaa ajaa työntekijöitä, heidän suojaverkkojaan ja työehtosopimuksiaan sekä heidän järjestöjään mahdollisimman ahtaalle ja mieluummin heikentää niitä mahdollisimman paljon. Siis täysin päinvastoin kuin mitä maailmalla tapahtuu. Mutta ehkä se on niin, että Suomen pussiperälle kaikki, ideatkin, saapuu maitoautolla, vaikka digiaikaa elämmekin.

Hyvät edustajat!

Suomessa Rinteen hallitus pyrkii vähentämään eriarvoistumista ja satsaamaan ihmisten osaamiseen, hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Hallitusohjelman kaksi suurta teemaa ovat työllisyyden edistäminen ja ilmaston muutoksen torjunta. Työllisyyden myönteinen kehittyminen on edellytys sille, ettei julkisessa taloudessa jouduta leikkausten tielle. Hyvien asioiden toteutuminen ja jatkuminen on siis työllisyyden kehityksen varassa.

Työmarkkinajärjestöt ovat vahvasti mukana hallituksen työllisyystyöryhmien työssä. Työryhmissä työstetään työllisyyden hoidon kuntakokeiluja, palkkatuen käytön lisäämistä ja tehostamista, osaamisen kehittämistä, työperäistä maahanmuuttoa ja kotoutumista, työläinsäädännön kehittämistä ja paikallista sopimista. Valmista pitäisi tulla niin, että huhtikuun 2020 hallituksen kehysriihessä on valmiina toteutettavaksi toimet, joilla työpaikkoja tulee 30 000. Samalla linjataan seuraavan 30 000 työpaikkaan johtavan valmistelun aloittamista. Viimeisenä perälautana on, että vuonna 2023 työllisyysaste on 75 prosenttia.

Tavoite on kunnianhimoinen ja aikataulu kireä. Vaikuttavat toimet vaativat säädösmuutoksia, lainsäädäntövalmistelua. Se on aikaa vievää, vaikka lopputuloksesta oltaisiin samaakin mieltä. Näinhän ei kuitenkaan läheskään kaikissa asioissa ole tilanne tällä hetkellä. Myös työllisyystyöryhmien työn organisointi vaikeuttaa yhteisten ratkaisujen löytymistä, sillä asioiden palastelu ja pyrkimys ratkaista asia kerrallaan luo hankaluuksia löytää yhteisiä ratkaisuja. Toki käsittelyssä on joukko asioita, joista työmarkkinajärjestöt ovat melko lailla yksimielisiä.

Julkisuudessa työllisyyden hopealuodiksi on noussut työttömyysturvan porrastus. Erityisesti työnantajapuoli ja porvarioppositio ovat vaatineet kovia työllisyystoimia ja työttömyysturvan porrastus eli leikkaus on noussut lempilapseksi. SAK on vastustanut ja vastustaa työttömyysturvan porrastusta, myös niin sanottua kustannusneutraalia mallia.

On hyvä muistaa, että SAK:laisen työttömän päiväraha on keskimäärin 1240 euroa kuukaudessa. Jos siitä siivuja leikataan, niin toimeentulo vaikeutuu varmasti ja samalla muiden sosiaaliturvien kuten asumistuen ja toimeentulotuen käyttöä lisääntyy. Se tuskin on kenenkään etujen mukaista.

Kustannusneutraalikin porrastusmalli on leikkaus pidemmän aikaa työttömäksi joutuvalla. Näin siksi, että päivärahan korotus työttömyyden alussa hyödyttää suurta joukkoa ja kulut kasvavat. Kasvaneiden kulujen kustannukset on sitten säästettävä pienemmältä pidempiaikaiseen työttömyyteen joutuvalta joukolta. Tämä ei ole SAK:n mielestä reilua eikä oikein.

Hyvät kuulijat!

Rinteen hallitus kuoppasi työttömyysturvan aktiivimallin ja hyvä niin. Byrokraattinen, epäoikeudenmukainen ja tehoton työttömien toimeentuloa vaikeuttanut malli joutikin mennä. Kiitos myös teille ja meille kaikille SAK:laisille, jotka teimme kovasti työtä aktiivimallin purkamiseksi. Helmikuun toinen päivä vuonna 2018 olimme Senaatintorilla isolla joukolla. Sitä ennen ja sen jälkeen vaikuttamistyötä tehtiin monella rintamalla ja nyt voimme sanoa onnistuneemme.

Mielenkiintoista kuitenkin oli se, että aktiivimallin työllisyysvaikutuksia ei kyetty arvioimaan. Alunperinhän aktiivimallinhan piti arvioiden mukaan tuoda kuudesta kymmeneen tuhanteen työpaikkaa. Koko tämä aktiivimalliepisode vaikutusarvioineen osoittaa, mihin epävarmuuksiin joudutaan, jos eri toimien työllisyysvaikutuksia arvioidaan vain valtionvarainministeriön laskurin avulla.

SAK painottaa laadukasta työttömien palveluprosessia. Työttömät tarvitsevat palveluja, koulutusta, osaamisen kehittämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Työttömät tarvitsevat yksilöllisen työllistymissuunnitelman ja henkilökohtaisen valmentajan, joka auttaa, neuvoo ja tukee työtöntä kohti uutta työtä.

Työttömyysturva on vastikkeellista tänäkin päivänä ja SAK haluaa pitää sen vastikkeellisena myös tulevaisuudessa. Meille tärkeä kysymys on, että työttömän vastuut, velvollisuudet ja oikeudet ovat tasapainossa. Yksilöllisen työllistymissuunnitelman mukaisesti on toimittava ja laiminlyönneistä tulee seurauksia, mutta nykyinen jyrkkä ja rankaiseva karenssijärjestelmä on uudistettava kannustavampaan ja inhimillisempään suuntaan. Tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäisestä virheestä ei toimeentulo katkea viikoiksi, vaan huomautuksella voidaan ohjata työtöntä oikeaan suuntaan.

Työttömyysturvaa voidaan uudistaa myös muilla tavoin kuin nyt julkisuudessa olleilla. SAK valmistelee omia ehdotuksia etuusjärjestelmän kehittämiseksi. Valmistelumme lähtökohta ei ole toimeentulon leikkaaminen heiltä, joiden toimeentulo on jo valmiiksi niukkaa. Enemmänkin haemme ratkaisuja, joilla työttömien mahdollisuuksia ja tahtoa osallistua koulutukseen ja työllistymistä edistäviin palveluihin voidaan edistää ja vahvistaa. Työttömien kannustamista

toimeentulon heikentämisellä me emme tavoittele. Onhan tämän toimintamallin tuloksellisuuskin hyvin kyseenalainen, kuten aktiivimallista tiedämme.

Työllisyystyöryhmien työ on tärkeää ja tarpeellista. Työttömien palvelujen kehittämällä, osaamiseen satsaamisella, palkkatuen lisäämisellä ja onnistuneella työperäisellä maahanmuutolla voidaan työllisyysastetta nostaa ja saada entistä enemmän ihmisiä työmarkkinoilla ja töihin, jotka toivottavasti ovat laadukkaita ja joista saatavalla palkalla tulee toimeen.

Hyvät ay-toverit!

Tärkein ja erityisesti työmarkkinajärjestöjen vastuulla oleva työllisyystoimi on käynnissä oleva työmarkkinakierros. Kierros on pitkä päättyen vasta ensi keväänä. Taloudessa on takana muutama nopeamman kasvun ja nopeasti laskevan työttömyyden vuosi.

Maailman taloudessa on uhkia, jotka ovat luoneet epävarmuutta ja ne toteutuessaan heijastuvat vientivetoisen Suomen talouteen. Nyt epävarmuudet ovat vähenemässä ja talouden vedon ennustetaan paranevan jo ensi vuonna. Työnantajan mielestä taloudessa menee aina huonosti, eikä työehtoja voi kuin leikata. Kierroksella ratkotaan myös kiky-tuntien ongelmaa, Sipilän hallituksen perintöä, joka hiertää isona, terävänä kivenä kengässä.

SAK:n hallitus on linjannut omia periaatteitaan neuvottelukierrokselle. Hyvän avauksen aikaansaaminen on tärkeää, koska se hyödyttää kaikkia myöhemmin neuvottelevia. Ei ole tärkeää saada enemmän kuin joku toinen. Tärkeää on, että jokainen saa kunnollisen sopimuksen ja lopputuloksen, jolla jäsenistön ostovoimaa turvataan ja työoloja kehitetään. Siksi avaajan tukeminen on kaikille tärkeää ja merkityksellistä.

Linjasimme myös, että ilmaisen työn tekeminen kiky-tuntien osalta loppuu, tavalla tai toisella. Jokaisen liiton tulee saada säälliset sopimukset. Arviomme mukaan työnantaja pyrkii siihen, että kierroksen avauksesta ei enää muodostuisi sopimusten lattiaa, vaan avausta heikompia sopimuksia pyritään tekemään, ehkäpä jopa kovien otteiden kautta.

SAK:laisen palkkapolitiikan ytimessä on ollut matalapalkkaisten aseman parantaminen. SAK:ssa on matalapalkkaisia kaikilla sopimusaloilla – teollisuudessa, kuljetuksessa, rakentamisessa sekä julkisilla ja yksityisillä sopimusaloilla. Matalampien palkkojen euromääräiset korotukset sekä korjaavat matalapalkkaongelmaa että kaventavat naisten ja miesten välisiä palkkaeroja. Erilaisia pidempikestoisia ansiokehitysohjelmia on tarpeen neuvotella aloille, joissa palkkojen jälkeenyys on merkittävää.

Hyvät kuulijat!

Parhailaan neuvottelukierros etenee tahmeasti tai paremminkin kirskuen. Työnantajapuoli vaikuttaa olevan haluton tekemään sopimuksia ja latoo pöytänsä vaatimuksia, joilla pyritään ennemminkin heikentämään sopimustoimintaa, ay-liikkeen toimintamahdollisuuksia ja paikallista edunvalvontaa.

Valtio-omisteisen Postin toiminta on ollut härskeintä ja näkyvintä tähän mennessä. Työehtosopimuksen vaihdolla pyritään romuttamaan pienipalkkaisten työehtoja entistä heikommiksi. PAU:n ja ay-liikkeen vastaus on ollut selvä – työehtodumppaus ei käy.

Näyttää siis siltä, että työnantaja haluaa romuttaa suomalaisen sopimusyhteiskunnan ja työehtosopimukseen perustuvat työelämäsuhteet. Onhan tätä yritetty jo hyvän aikaa, mutta yritykset käyvät yhä röyhkeämmiksi ja läpinäkyvimmiksi. Keskitetyistä ratkaisuista elinkeinoelämä on halunnut eroon jo toistakymmentä vuotta, mutta vasta sääntömuutos vuonna 2015 johti tosiasiallisesti siihen, että keskusjärjestöt eivät suomalaisen työn hinnasta enää päättä.

Tätä ratkaisua perusteltiin sillä, että keskitetyissä ratkaisuissa ei voida huomioida eri toimialojen erityispiirteitä, mutta nyt kun katsoo kikyn jälkeistä maailmaa, työnantajalle sopii kyllä keskitetty sopiminen – yhden koon t-paita kaikille. Koordinaatio työnantajien puolella on niin vahvaa, että voi jo hyvinkin puhua epäsymmetrisestä tuposta tai tekno-tuposta, jossa EK:n mahtiliitto Teknologiateollisuus sanelee ehdot kaikille muille.

Tekno-tupoon ei tietenkään sisälly yhteiskuntapoliittisia asioita, kuten vaikkapa vero- tai sosiaaliturvaratkaisuja. Tämä tietysti sopii työnantajan pirtaan vallan mainiosti, koska ay-liikkeen vaikutusvalta kapenee ja elinkeinoelämä luottaa siihen, että pystyy poliittisen järjestelmän kautta omat etunsa ei vain turvaamaan, vaan jopa niitä parantamaan. Kun tämä onnistuu nykyisen hallituksen aikana, niin miksei se onnistuisi myös toisenlaisten hallituskoalitioiden aikana.

Arvoisat SAK:n edustajiston jäsenet!

Porvarien ja elinkeinoelämän suunnitelma järjestelmän vaihtamisesta Suomessa etenee nyt siis työnantajapuolen voimin. Viime hallituskaudella Sipilä joukkoineen yritti nitistää ay-liikettä ja edistää monin tavoin ay-liikkeen heikkenemistä, työnantajapuolen vallan kasvua ja kehitystä kohti ay-vapaampaa työelämää ja yhteiskuntaa.

Nyt Rinteen hallitus ei työntäjän vankkureita vedä, joten ideologista taistelua käydään Etelärannan työntäjäpalatsista käsin. Kokoomusvetoiset työntäjäliitot käyvät ideologista taisteluaan veronmaksajien ja osakkeenomistajien rahoilla, tavoitteenaan nujertaa ay-liike ja palkansaajien edunvalvonta.

Tämän tavoitteen rehellisesti ääneen ja julkisuuteen ovat sanoneet esimerkiksi Nalle Wahlroos ja Juhana Vartiainen. Nämä herrat sanovat ääneen rinta rottingilla sen, että ay-liikkeen valtaa pitää vähentää, vaikka konfliktin kautta. Ja vähemmän ay-valtaa tarkoittaa suurempia voittoja osakkeenomistajille ja pienempiä veroja hyvätuloisille ja sen vastinparina huonompia palkkoja, kehnompia työoloja ja matalampaa sosiaaliturvaa työtä tekeville ja työttömille. Kysymys on siitä, annammeko tämän järjestelmämuutoksen mennä läpi vai olemmeko valmiit tähän kamppailuun ja olemmeko valmiit siihen yhdessä rintamassa. Vain yhtenäisenä voimme pärjätä tässä kamppailussa.

Hyvät kuulijat!

Pikkuhiljaa tapahtuvat suuret muutokset ovat hankalimpia havaita. Siksi niihin on myös vaikea reagoida ja niihin helposti myös sopeutuu. Pikkuhiljaa on tapahtunut myös tämä työmarkkinajärjestelmän muutos. Alkutahdit lienee lyöty jo neljännesvuosisata sitten, mutta nyt alamme lähestyä kulminaatiopistettä, elleimme ryhdy tosissamme muuttamaan kehityksen suuntaan.

Sopimisen muutos keskitetyistä sopimuksista liittosopimiseen on ensimmäinen askel. Liittotason sopimisessa työnantaja hakee työntekijäpuolen pehmeät kohdat pyrkien siellä viemään läpi uudistuksia, joita ovat pitkään tavoitelleet. Osa aloista saattaa jäädä kokonaan ilman sopimuksia, jos riittävää järjestöllistä voimaan ei ole ja työnantaja katsoo sopimuksettomuuden palvelevan heitä. Sipulia kuoritaan kerros kerrokselta, tes-kierrokselta tes-kierrokselle niin, että lopulta jää vain yksittäinen työntekijä sopimaan työnantajansa kanssa. Ja senhän me kaikki tiedämme, mitä se tarkoittaa.

Tämä on kehitys, jonka me olemme monissa maissa jo todistaneet. Tätä ay-liikkeen alasajoa ryyditetään julkisuuskampanjoilla ja ajatuspajoilla, jotka levittävät ahkerasti median avustuksella ay-liikkeen ja järjestäytymisen vastaista sanomaansa. Vaikka nykyinen hallitus ei hyökkää ay-liikkeen kimppuun, kuten edellinen hallitus teki, on hyvä huomata, ettei kamppailu ole kadonnut, vain rintamasuunta on vaihtunut.

Suotavaa olisikin, että elinkeinoelämän lobbarit ja edunvalvojat lopettaisivat ideologisen operaationsa työehtoja ja ay-liikettä vastaan, ja tätä kautta usein myös edustamiensa yritysten etuja vastaan. Energia ja osaaminen on suunnattava tärkeämpiin asioihin, kuten vaikkapa investointien aikaansaamisen ja tuottavuuden kasvattamiseen. Nämä kaksi asiaa ovat merkityksellisiä niin Suomelle kuin yrityksillekin ja tietenkin työntekijöille.

Investointiolosuhteita Suomessa on kohennettu todella paljon. Yritysten kustannuksia on leikattu niin verojen kuin työvoimakustannusten kautta. Myös toiminta- ja sääntely-ympäristöt ovat vakaat. Lisäksi korkotaso on historiallisen alhainen, eikä radikaalia muutosta ole näköpiirissä. Nyt jos koskaan yritysjohton pitäisi osaamistaan kyetä osoittamaan ja polkaista tulevaisuusinvestoinnit liikkeelle.

Hyvät edustajat!

Työllisyyden edistämisen ja tes-kierroksen rinnalla keskustelu eläkkeistä on virinnyt. Erityisesti pinnalla on ollut pientä eläkettä saavien eläkeläisten toimeentulon kohentaminen. Pontimena tähän keskusteluun on ollut pääministerin avaus ja hallitusohjelmakirjaus, jossa todetaan kolmikantaisesti valmisteltavan pienten eläkkeiden korotus työeläkejärjestelmän sisältä.

Työeläkejärjestelmä on ollut vahvasti työmarkkinajärjestöjen kontrollissa ja muutokset järjestelmään on neuvoteltu niiden kesken. Työeläkelait säätää eduskunta, mutta tähän

mennessä työmarkkinajärjestöjen yhteistä kantaa on kunnioitettu. Eläkejärjestelmästä ei ole tullut politiikan ja poliitikkojen pelikenttää.

Kukaan ei varmasti kiistä, etteikö pienituloisten eläkeläisten asemaa olisi syytä parantaa, mutta miten se tehdään, on sitten toinen juttu. Ylipäätään oikeudenmukaisuus ja eläkkeet on sellainen sanapari, että niiden kautta pystyy perustelemaan hyvin monia lopputuloksia. Voidaan verrata nuoria ja ikääntyneitä toisiinsa, lapsettomia ja lapsia saaneita, miehiä ja naisia, ja aina saadaan hyviä perusteluja muuttaa järjestelmää johonkin suuntaan.

Näin ollen on varmasti parasta ja turvallisinta jatkaa sillä periaatteella, joka työeläkejärjestelmällä on ollut alusta asti eli ansioperustaisuus. Silloin eläke kuvastaa työuran pituutta ja ansioita. Tuloerojen tasaamiseen työeläkejärjestelmästä ei ole. Käytettävissä oleviin tuloihin vaikuttavat verot, tarjottavat palvelut, erilaiset palvelumaksut, ja niihin valtiolta voi omilla päätöksillään vaikuttaa.

SAK on valmis hallitusohjelmassa todettuun kolmikantaiseen selvitystyöhön. Mielestämme silloin on tarkasteltava laajasti eläkeläisten toimeentuloon vaikuttavia asioita tunnustaen työeläkejärjestelmän periaatteet ja rajallisuus tuloerojen tasaajana.

Eläkejärjestelmän tulevaisuuden kestävyys on tärkeää järjestelmän luottamuksen kannalta. Tiedämme, että alhainen syntyvyys ja eliniän pidentyminen asettavat paineita järjestelmän kestävyydelle. Työmarkkinajärjestöjen tulee yhdessä huolehtia siitä, samoin kuin kaikkien osapuolten luottamuksesta järjestelmään.

Työvoiman määrän kasvu, korkea työllisyys ja tuottava sijoitustoiminta ovat parhaat lääkkeet eläkemaksujen korotuksia ja etuuksien heikennyksiä vastaan. Näiden eteen kaikkien vastuullisten tahojen on tehtävä työtä, koska jo nyt tiedämme, että vähänkään pidemmällä aikavälillä eläkejärjestelmässä on paineita maksujen korottamiseen, jos ja kun haluamme nykyiset ja tulevat etuudet turvata.

Hyvät ay-toverit!

Jälleen kerran olemme työmarkkinatilanteessa, jossa ei ole helppoja ratkaisuja. Mutta varmaa on se, että ay-liikkeen kannalta lopputulos on sitä parempi, mitä yhtenäisempiä olemme. Hyvää kokousta kaikille!